

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ СЛОВОСКРОЧЕННЯ

THEORETICAL ASPECTS OF RESEARCH OF WORD ABBREVIATION'S PROBLEM

Сергєєва О.О.,

orcid.org/0000-0002-7396-5511

викладач кафедри англійської мови гуманітарного спрямування

Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Тищенко М.А.,

orcid.org/0000-0001-8390-7350

викладач кафедри англійської мови гуманітарного спрямування

Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

У статті висвітлено поняття словосполучення, ключові проблеми класифікації та походження. У статті показано, що скорочення слів як мовне явище має тривалу та довгу історію, що набуло поширення в другій половині ХХ ст. і відтоді непинно розвивається. Також описано першопричини створення скорочень, їх особливості та перші згадки. Ми дослідили, що є різноманітність та численність типів аббревіатур, серед яких вирізняють різні типи скорочень, специфіку їх семантики, що зумовлює відсутність у сучасному мовознавстві чіткої класифікації скорочень, як і не існує в ній чіткого визначення поняття «скорочення» та розмежування цього поняття з поняттям «аббревіатура».

У статті показано, що більшість мовознавців виокремлюють графічні та лексичні скорочення. Лексичні скорочення мають відмінну від повних форм звукову оболонку і графічну форму. Лексичні скорочення мають основні ознаки окремого слова як компоненти словникового складу мови і виконують у мовленні ті самі функції, тобто є повноцінними одиницями комунікації. У межах лексичних скорочень виокремлюють ініціальні аббревіатури (алфавітизм та акроніми), усічені слова (афереза, синкопа, апокопа) та змішаний тип скорочень (контрактури та поєднання букв та символів). Графічні скорочення не є словами, не мають граматичних категорій роду та числа. Вони використовуються лише на письмі, тому не мають власної вимови, а в усному мовленні реалізуються повною формою слова чи словосполучення, від якого вони утворені.

Ми дійшли до висновку, що є різні види аббревіатур. Вони можуть складатися з одного, двох, трьох, чотирьох або п'яти компонентів. Аббревіатури з більше ніж п'яти компонентів трапляються вкрай рідко.

Скорочені слова та аббревіатури можуть не лише спростити життя людей, а й іноді спричинити певні труднощі використання й запам'ятовування. Тому дослідження цієї теми буде актуальним багато років, доки розвивається мова.

Ключові слова: словотвір, новоутворення, скорочення, скорочені слова, аббревіатура.

The article covers the concept of phrase, key problems of classification and origin. The article shows that the reduction of words as a linguistic phenomenon has a long and lengthy history, which became widespread in the second half of the twentieth century and has been constantly evolving since then. The root causes of abbreviations, their features and the first mentions are also described. We have investigated that there is a variety and number of types of abbreviations, among which there are different types of abbreviations, the specifics of their semantics determine the lack of clear classification of abbreviations in modern linguistics, as well as there is no clear definition of "reduction" and delimitation "abbreviation".

The article shows that most linguists, however, distinguish between graphic and lexical abbreviations. Lexical abbreviations have their own, special, different from full forms sound shell and graphic form. Lexical abbreviations have the main features of a single word as components of the vocabulary of the language and perform the same functions in speech, and therefore are full-fledged units of communication. Within the lexical abbreviations there are initial abbreviations (alphabets and acronyms), truncated words (apheresis, syncope, apocope) and a mixed type of abbreviations (contractures and combinations of letters and symbols). Graphic abbreviations are not words, they do not have grammatical categories of gender and number. They are used only in writing, so they do not have their own pronunciation, and in oral speech are realized in the full form of the word or phrase from which they are formed.

We came to the conclusion that there are different types of abbreviations. They can consist of one, two, three, four or five components. Abbreviations with more than five components are extremely rare.

Abbreviated words and abbreviations can not only simplify people's lives, but also sometimes cause some difficulties in use and memorization. Therefore, the study of this topic will be relevant for many years while the language is developing.

Key words: word formation, neoplasm, abbreviation, abbreviated words, acronym.

Постановка проблеми. Мова, як відомо, розвивається разом із суспільством, адже мова, як і суспільство, не може перебувати в стані спокою. У мові постійно відбуваються зміни, в яких знаходять своє вираження закони її розвитку. Однією з найбільш помітних тенденцій розвитку мови є тенденція до зміни слова, до словоскорочення.

Скорочення, або так звані скорочені слова, становлять значну частину словникового складу, причому проникають майже в усі пласти лексики та широко застосовуються в писемному та усному мовленні.

Особлива динамічність і рухливість є специфічною рисою словотворення, що відрізняє його від інших формалізованих систем і виявляється

в необмежених можливостях постійного розширення та збагачення. Необхідність створення нових мовних одиниць зумовлюється розширенням пізнавальної діяльності людини. І саме лексика покликана відображати все, що відбувається в суспільному житті, оскільки мова функціонує як система матеріальних мовних знаків, як система, здатна забезпечити спілкування людей.

Численні проблеми традиційного мовознавства та лексикології сьогодні вирішуються по-новому, оскільки до їх рішення підходять із нових позицій. Аббревіація тут не є винятком. Необхідність аналізу багатьох поглядів на проблему скорочення слів спричинена розповсюдженням ідей когнітивізму.

Актуальність дослідження зумовлена значною кількістю скорочень у всіх мовних стилях, а також розвиненою системою моделей аббревіацій у сучасних європейських мовах. Тому детальний аналіз особливостей скорочень у сучасній англійській мові допомагає виявити труднощі їх тлумачення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Основними способами словотвору в сучасній англійській мові є деривація та конверсія [1, с. 110]. Більшість мовознавців виокремлюють регулярні (поширені) та нерегулярні способи словотвору. Аббревіація є одним із провідних нерегулярних способів словотворення і слугує перманентним засобом поповнення лексичного фонду мови [9, с. 156].

Більшість лексичних новоутворень є громіздкими і незручними в користуванні через низку причин. Скорочення дозволяє дати цим новим назвам і позначенням набути більш короткої, компресивної форми за умов повного збереження значення цих лексичних одиниць, економлячи час надходження інформації адресату. Таким чином, поширеність скорочення як способу словотвору зумовлена тенденцією до раціоналізації мови, до економії мовних зусиль. Мова є не замкнутою системою, а сприйнятливою, що акумулює й адаптує аббревіатурні одиниці.

Загалом, поняття «скорочені слова» нерідко охоплює найрізноманітніші структурні типи лексичних одиниць. Такий стан речей частково спричинений недостатньою визначеністю і неоднозначністю значення терміна «скорочення» у лінгвістиці, як зазначає І.А. Потапова [7, с. 115]. В.В. Борисов наводить список термінів, що використовуються зарубіжними лінгвістами в англійській мові у роботах із дослідження скорочень: *abbreviation, abecedism, acronym, alphabetic word, anagram, blend, clipping, contraction, curtailment,*

elliptical word, incomplete compound, initialism, logogram, protogram, shortening, stumpword, trunkword [2, с. 108] Як бачимо, термін «скорочення» позначає різноманітні структурні типи лексичних одиниць, утворених у результаті вищевказаних процесів. О.Д. Мешков запропонував використовувати загальну назву «скорочення» для позначення численних і досить різноманітних процесів, загальною рисою яких є те, що слова так чи інакше скорочуються, стають меншими (порівняно зі своїми прототипами) [8, с. 156]. Терміном «скорочення» позначається як процес, за якого слово чи словосполучення зазнає скорочення, так і його результат, тобто саме скорочене слово. За таких обставин термін «скорочення» вживається для позначення двох лінгвістичних понять, що суперечить самій природі терміна, котрий повинен бути однозначним.

Скорочення слів відбувається не тільки методом формування нових слів, а й зміною старих (без спотворення значення). Як бачимо, у сучасній англійській мові спостерігається тенденція до збільшення кількості скорочених слів завдяки практичності їх функціонування та зручності у вживанні.

Постановка завдання. Слід дослідити історію початку вживання словосполучень, розглянути місце аббревіації у словниковому складі англійської мови та визначити основні типи скорочень.

Виклад основного матеріалу. Скорочення слів як мовне явище має довгу історію розвитку. Перші скорочення слів можна спостерігати вже у древніх шумерійців. Бажання зекономити мовні зусилля знаходять відображення в Основній книзі древніх іудеїв: MILH Mi Iolh Lvn Hshmilh (Who shall go up for us to heaven?); у древніх римлян також траплялися скорочення на зразок *SPQR Senatus Populusque Romanus, INRI Jesus Nasarenius Rex Judaeorum* [11, с. 99]. Староанглійська мова запозичила з латинської амперсанд (знак &, що позначає сполучник and). У 17 сторіччі в англійській мові функціонувало скорочення *cabal*, пов'язані з іменами п'яти членів комітету (Clifford, Arlington, Buckingham, Ahley, Lauderdale), що були організовані в мовну одиницю, щоб вимовлятися так, як слово [10, с. 217].

Про поширеність словоскорочення в англійській мові свідчить поява перших словників скорочень уже у 15 сторіччі. Найвідомішим серед них можна вважати *Modus Legendi Abbreviaturas* (1475), обсягом 277 сторінок. Цей словник містить більше графічних (візуальних) скорочень, ніж власне лексем/слів, оскільки вони вимовлялися як ціле слово, а не як скорочена форма, як-от *gle*

generale ma nobc nobiscum. Не можна не згадати і словник Courtenay, що містив 3 000 одиниць, серед яких переважали вже лексичні скорочення на зразок *Brit.* та *chron.* У цей час спостерігається вживання скорочень як особливої групи слів, згрупованих за тими чи іншими критеріями. Прикладом збірок таких скорочень є «Словник латинських та французьких аббревіацій, що використовуються в англійських історичних рукописах» Мартіна (1892), «Збірка скорочень, що застосовуються в торгівлі», укладена Кордінглі (1902). Скорочення стали вживатися в англійському (A.B., D.C.L., J.P.) та американському (C.O.D., N.G., O.K.) варіантах англійської мови настільки часто, що американський мовознавець Менкен (1919) описав скорочення як «звичку американців скорочувати місткі концепти до стійких скорочень». Кількість скорочень почала стрімко збільшуватися під час Першої світової війни, коли цей клас слів використовували на позначення назви рядових установ, підприємств, термінів. Кірбі (1918) у своєму словнику поділив скорочення на американські, британські, французькі та загальні. Уже на той час у словниках були зафіксовані скорочення *U University*, *C cocaine*, *M morphine* (словник Віттмана, 1914). Ще інтенсивніше скорочення почали з'являтися у англійській мові під час Другої світової війни. Багато нових скорочень, включаючи неформальні та знижено-розмовні, увійшли до найрізноманітніших тематичних словників того часу. Словник «Authorized Abbreviations, Brevity Codes, and Acronyms» (1985) містить багато порівняно довгих одиниць, як-от *USANSMADHS United States Army Medical Service Meat and Dairy Hygiene School*. Насторожене, несприйнятливий ставлення до скорочень із боку окремих мовознавців змінювалося повільно [11, с. 103]. Уїлсон (1856) назвав деякі скорочення, що з'являлися на той час «незручними через те, що вони вже або використовувалися як інші слова, тому що вони не достатньо «розумні», або просто не мають ніякого права на вживання». Він зауважив, що лише незначна кількість скорочень може вживатися у повсякденній мові, проте рекомендував їх для вживання у каталогах, таблицях, журналах тощо. Босс (1880) також виступав проти широкого вживання скорочень [11 с. 104]. Через багато років Деніел (1946) та газета «The New York Times» (28/10/1946) порівняли вживання скорочень зі споживанням дегідратованої їжі, тим самим підкресливши своє негативне ставлення до використання цих одиниць мови. Гейл назвав ініціалізм небезпечними у вживанні, навівши 18 різних розшифрувань ініціалізмів

AID («Agonies of Acromania», 1971). Він зауважив, що люди не захочуть перевантажувати свій мозок наборами букв. Джеймсон (1968) заявляв, що ініціалізація – це хвороба, що набула розмаху епідемії у всіх галузях людської діяльності. Прихильники акронімів у мові відреагували заявою про те, що акроніми можуть бути «зручним кодом для деяких надмірно довгих або громіздких фраз», незважаючи на те, що іноді вони видаються безглуздими, часто неоднозначними і важкими у вимові та потворними (замість того, щоб бути евфонічними). Цей спосіб словотвору набув значного поширення в останні десятиріччя ХХ ст. і поширеним явищем як у розмовній мові (усні скорочення) [9, с. 42], так і в офіційних стилях (письмові скорочення у різних офіційних документах, наукових працях тощо). Сьогодні можна знайти словник або перелік скорочень майже для кожної галузі виробництва чи науки, вони є невід'ємною частиною словника ділової переписки та публіцистичного стилю. Скорочення стали часто вживати у різних контекстах, а деякі з них, як-от *US(A)*, *EU*, *MIT*, уживаються частіше і навіть замінили повні форми. Про поширеність одних лише ініціалізмів як різновиду скорочених слів у мові свідчить кількість і обсяг словників скорочень. Так, словник Гейла *Acronyms Dictionary* 1960 року випуску містив 1 200 одиниць. Постійно розширюючись і доповнюючись, у 1976 році він налічував 130 000, у 1976 – 300 000 одиниць. А у 1984 р. 12-е видання цього словника під редакцією Кроулі і Шепарда налічувало 425 000 скорочень.

Основним структурним параметром класифікації всіх типів скорочень є спосіб скорочення лексичної одиниці. Серед лексичних скорочень розрізняють синтаксичні, утворені шляхом опущення цільноформних елементів, і морфологічні скорочення (скорочені форми, усікання, ініціальні скорочення (аббревіатури), скорочення змішаного типу, слова-телескопізми). Скорочення також розподіляють на аббревіатури, акроніми, скорочені форми/усікання, слова-зрощення/телескопізми [5, с. 85]. Типологію скорочень складають ініціальні та односкладові одиниці. Останні за способом їх редукції можна поділити на скороченні слова зі збереженням початкового складу слова (апокопу) та редукцію початкового та кінцевого елементів слова. Серед односкладових скорочень типів в англійській мові переважає апокопа, де наголос падає на останній склад: *incl. including* – включно; *exc. except* – за винятком; *admin administration* – адміністрація, управління; *app. appendix* – додаток; *Nov. November* – листопад; *Dir. Director* – директор;

Corp. Corporation – корпорація; *cont. contents* – зміст; *anal. analysis* – аналіз. Менш численними є скороченнями, в яких залишається кінцева частина відповідного прототипу: *fend defend* – захищати; *story history* – історія. Скорочення, у яких спрощується серединна частина форми, становлять слова, що зберігають кінцевий приголосний: *acct. account* – рахунок; *amt. amount* – сума, кількість, величина; *Dept. department* – департамент, відділ; *mkt. market* – ринок; *Ltd. limited* – з обмеженою відповідальністю; *gds. goods* – товари, вантаж; *regd. registered* зареєстрований. Є нечисленні випадки скорочень-комполітів та скорочень нарівні фрази: *Plc public limited company* – громадська компанія з обмеженою відповідальністю; *mod cons modern conveniences* – сучасні комунальні зручності; *hi-fi high fidelity* – високонадійний; Службові слова, як правило, не скорочуються, окрім сполучника *and*, що зводиться до позначення *&*. Прийменники зберігаються: *C-in-C commander-in-chief*; *c-to-c center-to-center*. Досить поширеним явищем у англійській, як і в інших мовах, скорочення імен людей. Це явище зумовлене тим, що імена є одним із найбільш уживаних слів у мовленні. Тим більше, що у скороченій формі вони набувають яскраво вираженої емоційного забарвлення. Серед скорочених імен можна назвати такі: *Alexander Alec(k)*, *Isabella– Bella/Bel*, *Elisabeth - Betty/ Betsey/ Betsy/ Bessie/ Bessy/ Bess/ Elsie/ Liza/Lizzie/ Liz*.

Уживання ініціалізмів на позначення власних імен широко розповсюджене в англійській та інших розвинених мовах. Цей вид скорочень спостерігається ще у давньому Римі, де імператора Домиціана, наприклад, називали скорочено *DDD – Dominus ac Deus Domitianus* – Володар і бог Домиціан. У сучасній англійській мові скорочуються і прізвища відомих людей (письменників, кіноакторів тощо), наприклад: *G.B.S. – George Bernard Shaw* – Джордж Бернард Шоу; *B.B. – Brigitte Bardot* – Бріджит Бардо; Прикладами ініціальних скорочень є елементи *e-* – *electronic* та *i-* – *information*, складники аббревіатур (*OGM – outgoing message*, *PR – public relations*, *VR – virtual reality*, *WTO – World Trade Organization*) та акронімів (*OPEC – Organization of Petroleum Exporting Countries*, *VIP – very important person*, *yuppie – young upwardly mobile professional person*). Як свідчать наші спостереження, створені шляхом ініціального скорочення елементи не здатні самостійно виконувати роль лексем, тому існують лише у складі аббревіатур та складноскорочених слів. До лексичних скорочень В. Антрушина [1, с. 213] зараховує, крім акронімів, усічення: *bldg–building* (будівля), *Aug. – August*; та склад-

носкорочені слова: *transceiver – transmitter + receiver* (прийомопередавач). Також було запропоновано аббревіатури підрозділяти на звуковербальні аббревіатури та акроніми. Звуковербальні аббревіатури в усному мовленні необхідно вимовляти відповідно до алфавітної назви букв: *PC [ˈpiːsiː]* – *Personal Computer* (персональний комп'ютер); *XML [ˈeksˈemˈel]* – *Extensible Markup Language* (програма, що дає змогу створювати електронні документи, сумісні з інтернетом); *TTS [ˈtiːˈtiːˈes]* – *Text-to-speech* (програма, що створює розмовну версію тексту в електронному документі). Акронім – скорочення, фонетична структура якого збігається з фонетичною структурою загальноживаних слів. Для утворення акронімів використовують частини слів, що входять до складу початкових термінологічних слів або корелят [1, с. 255]. У процесі дослідження теоретичних джерел із цього питання ми натрапили і на висновки про те, що акроніми можуть писатись так, як звичайне англійське слово, а не з великих літер [6, с. 9], що є абсолютно протилежним визначенням акронімів та аббревіатур, наведеним вище, тотожним такому трактуванню акронімів та аббревіатур є і думка про те, що «У процесі розвитку мови аббревіатура може трансформуватись в акронім, особливо якщо вона загальновідома і широковживана. Щоб аббревіатура стала акронімом, вона повинна мати достатню кількість голосних звуків, бути зручною для читання, милозвучною [9, с. 24]. Фузія (або злиття) скорочених компонентів потребує достатнього рівня евфонії (благозвучності) обох скорочень: *hi-fi [ˈhaɪˈfaɪ]* – високонадійний, *LISP [ˈlɪsp]* – *list processing* (Лісп (мова обробки списків)); *WAP [ˈwæp]* – *Wireless Application Protocol* (набір протоколів для поєднання мобільних телефонів та радіопристроїв з інтернетом); *TIFF [ˈtɪf]* – *Tagged Image File Format* (формат зберігання зображень); *SOHO [ˈsoːhoː]* – *Small Office Home Office* (належний до ринку порівняно недорогої електроніки). Серед цих типів ініціалізмів у англійській мові трапляються і звуко-літерні аббревіатури, наприклад: *MACV [mækˈviː]* – *Military Assistance Command, Vietnam*, а також літерно-звукові *RVer [ˈɑːrˈveər]* – *Recreational Vehicle User*; *NSAID [ˈɛnʃɪd]* – *Nonsteroidal Anti-Inflammatory Drug*. Погоджуючись із традиційним поділом аббревіатур, ми виокремимо такі типи: складовий (апокопа, афераза, синкопа, усічення); словоскладання (зрощення, часткове скорочення, складноскорочені слова); ініціальний (буквений, акроніми, ініціально-складовий, ініціально-словесний (початкова буква + слово).

Висновки. Одним із яскравих виявів раціоналізації мовленнєвої діяльності та оптимізації мовотворчих процесів є явище скорочення. Скорочення може позначати як процес, так і результат редукації. Більшість мовознавців сходяться на думці про тотожність термінів «скорочення» та «аббревіатура», називаючи аббревіатурами будь-які скорочені форми.

Скорочення слів як мовне явище має тривалу історію, проте особливого поширення воно набуло в другій половині ХХ ст. і відтоді невпинно розвивається.

Нині немає чіткої класифікації скорочених слів у сучасній англійській мові, проте цілком слушною і всеохопною, на нашу думку, є поділ скорочень на графічні та лексичні. Лексичні скорочення поділяють на акроніми (звуко-буквені та буквені), усічення (із подальшим поділом на апокопу, син-

копу та аферезу) та комбінацію цих двох типів скорочення. Особливістю усічення є зниження стилістичного забарвлення, а їх використання обмежене рамками розмовної мови. Усічення найбільш характерні для різних типів сленгу (шкільного, спортивного, газетного). Усна та письмова форми мають свої способи скорочення, але через постійний обмін між двома сферами інколи важко визначити, звідки походить певна форма скорочення. Аббревіатура є носієм тільки того значення, яке несе вихідна лексична одиниця.

Скорочення можуть не лише спростити життя людей, а й спричинити певні труднощі використання й запам'ятовування. Деякі скорочені слова ввійшли в мову та повністю витіснили первинне слово. Тому дослідження цієї теми буде актуальним багато років, допоки розвивається мова.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Антрушина Г.Б, Афанасьєва О.В, Морозова Н.Н. *Лексикологія англійської мови. English lexicology.* Москва : ДРОФА, 1999, 432 с.
2. Борисов В.В. Акронімія в сучасній англійській мові. № 6, 2008. 110 с.
3. Гавриленко А.В. Мовні реалії та проблеми перекладу. *Філологічні трактати.* 2011. № 3. Том 3. С. 12–16.
4. Есперсен О.Л. (1946). *Граматика сучасної англійської мови. Частина 4.* Лондон: Author.
5. Заботкіна В.І. *Нова лексика сучасної англійської мови:* Author, 1989. 356 с.
6. Кукаріна А.Д. Способи перекладу аббревіатур в англійській та українській мові в медичному дискурсі : дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.16 – перекладознавство. Київ, 2017. 244 с.
7. Потапова І.А. *Скорочення в сучасній англійській мові. Запитання граматики та лексикології.* Москва : Вища школа, 1999. 215 с.
8. Мешков О.Д. *Словотвір сучасної англійської мови.* Москва : Наука, 1976. 245 с.
9. Ракітіна Н.М. Лінгвокультурологічні аспекти функціонування аббревіатур в політичному дискурсі : автореф. дис. ... канд. філ. наук : спец. 10.02.17. Челябінськ, 2007. 315 с.
10. Algeo, J. (1975). The Acronym and Its Congeners. *The First LACUS Forum 1974*, 217–234.
11. Cannon, G. (1986). *Historical Change and English Word-Formation: Recent Vocabulary items.* New York, USA: Author.